

سوالات درس اول فصل دوم تحلیل فرهنگی

خلاصه مباحث:

* فرهنگ ثابت است یا متغیر؟

کتاب برای رسیدن به پاسخ این سوال از یک تمثیل استفاده نموده و آن قیاس هویت فرهنگی با ماهیت نیاز انسان است.

◆ نیاز انسان دارای دو بعد ثابت و متغیر است. بعد ثابت: نیازهای فطری انسان مانند: عدالت خواهی، پرسشگری، علم گرایی و...

بعد متغیر: برخی نیازها ذاتی و فطری نیستند (بنا به ادعای مولف) بلکه بستگی به شرایط زمان و مکان و جنسیت متفاوت و متغیر است نظیر: مدل لباس، غذا، ابزار، ساخت خانه و...

◆ بخش ثابت فرهنگ: طبق نظر مولف، موارث فرهنگی ثابت است و تغییر در آنها بسیار کند و نامحسوس اتفاق میافتد

◆ بخش متغیر فرهنگ: همان بخش فرهنگ است که در پاسخ به نیازهای زیستی و روانی و اجتماعی انسان و متناسب با مقتضیات زمانی و مکانی بوجود می آید.

◆ جهانهای فرهنگی هم متناسب با اوضاع اقلیمی و اجتماعی خود در برابر تحولات محیط واکنش نشان میدهند تا امکان بقا و ادامه حیات هویت فرهنگی خویش را فراهم سازد.

* چستی دگرگونیهای فرهنگی

◆ برای تشخیص این امر که دگرگونی فرهنگی چیست باید بتوانیم میزان و سطح دگرگونی در ساخت زیر بنایی آن فرهنگ را نشان دهیم و همچنین تغییرات آنرا در طول یک دوره زمانی بررسی نماییم. (کتاب پدیده ذایقه غذایی را مثال زده و تغییرات آن در طول سه نسل را مطرح نموده است).

برای تبیین دگرگونی پدیدههای فرهنگی باید نشان دهیم چه بخشهایی از فرهنگ ثابت میماند تا تغییرات را بر مبنای آن ارزیابی نماییم. حتی در جهان پر تکاپوی امروزی نیز پیوندهایی با گذشته های دور وجود دارد. و عناصری از فرهنگهای گذشته در مجموعه فرهنگی امروزه مشاهده میشود.

درس اول

تغییرات و تحولات فرهنگی

سوالات:

- 1- انواع نیازهای انسان را شرح دهید؟
- 2- فرهنگ ثابت و متغیر را توضیح دهید؟
- 3- تغییرات در جهان فرهنگی به چه شکلی است؟
- 4- تفاوت تغییر فرهنگی با تحول فرهنگی چیست؟
- 5- عوامل موثر بر تغییرات و تحولات فرهنگی را نام ببرید و هر یک را توضیح دهید؟
- 6- تاخر فرهنگی را با ذکر مثال توضیح دهید؟

✱ تفاوت و شباهت دگرگونی اجتماعی و دگرگونی فرهنگی

◆ دگرگونی اجتماعی : هرگونه دگرگونی در ساختار جامعه یا سازمان اجتماعی , دگرگونی اجتماعی نامیده میشود. مانند : تغییرات تکنولوژی, تغییر در تعداد جمعیت در قشرهای مختلف, تغییر نقش زن در خانواده و اجتماع ..

◆ دگرگونی فرهنگی : این نوع تحولات در مولفه های فرهنگی جامعه رخ میدهد. مانند : تغییر در باورداشتهای, الگوهای رفتاری, تغییر سبکهای هنری و....
*نکته : بدلیل درهم تنیدگی و جدایی ناپذیری نظامهای اجتماعی از فرهنگشان, در اکثریت نظریه ها و کتب جامعه شناسی , در بحث تحولات و دگرگونی فرهنگی , از عنوان تحولات اجتماعی استفاده میشود.

✱ رابطه تغییر فرهنگی با جامعه

هر جامعه ای دارای تاریخچه مربوط به خود است. و تقریباً هیچ جامعه ای نیست که از تغییر در امان باشد.

در خصوص ارتباط فرهنگ با جامعه توجه به چند نکته ضروری است :

- ۱- برخی تغییرات از درون و در چارچوب فرهنگ خودی است.
- ۲- برخی تغییرات محصول ابتکارات بیرونی و خارجی است و بصورت مستقیم یا غیر مستقیم از عناصر و عوامل بیرونی الهام و نشأت میگیرد.
- ۳- جامعه برای برخی تغییرات برنامه ریزی داشته و بصورت هدفمند انجام میشود. و برخی تغییرات بدون برنامه ریزی بوده و هدفمند نیست.
- ۴- جامعه منابع طبیعی و بستر - برای تغییر فرهنگ را فراهم میکند. یا برعکس با همان منابع سبب کندی آهنگ تغییرات میشود.

✱ تغییر فرهنگی و تحول فرهنگی

◆ تعریف تغییر فرهنگی :

فرایندی است که طی آن اجزای مختلف فرهنگ با گذشت زمان دگرگونی جدیدی پیدا میکنند. هرگونه دگرگونی در اجزا و کلیت فرهنگ در سازمانهای اجتماعی تحولاتی را پدید می آورد

* تغییرات فرهنگی در تمام جوامع و ادوار اتفاق می افتد ولی میزان آن از جامعه ای به جامعه دیگر متفاوت است. در جامعه ای تحت شرایط خاص ممکن است ایت تغییرات سریع و در جامعه ای دیگر کند باشد.

تفاوت تغییر فرهنگی با تحول فرهنگی :

<<تغییرات فرهنگی>> در پدیده های مادی و ملموس و عناصر فرعی فرهنگ (لایه های بیرونی) است. برد زمانی تغییرات کوتاه است و هر فرد در طول زندگی خویش میتواند شاهد آن باشد.

<< تحولات فرهنگی >> شامل دگرگونی در ریشه ها و ارزشهای بنیادی است که در یک دوره زمانی طولانی و گاهی در فاصله چند نسل در یک جامعه اتفاق می افتد.

* ویژگیهای تحول فرهنگی

برخی ویژگیهای تحولات فرهنگی عبارتست از :

۱_ دگرگونی در لایه های بنیادین فرهنگ ایجاد مینماید.

۲_ برد زمانی آن طولانی است.

۳_ آثار و پیامدهای ماندگاری دارد.

۴_ اغلب به شکل نظام مند تمام عناصر یک سیستم را تغییر میدهد.

۵_ علاوه از لایه های بنیادی، هنجارها و نمادها را نیز تغییر میدهد.

۶_ باورها و ریشه های هویتی جهان اجتماعی و جهان فرهنگی را دگرگون میسازد

* تاخر فرهنگی چیست؟

◆ تعریف تاخر فرهنگی : ناهماهنگی و عدم تعادل دگرگونی ها در بین اجزا و عناصر یک فرهنگ است.

مثال : بخشهای مادی فرهنگ اغلب دگرگونیها را سریع میپذیرند. اما بخشهای غیر مادی و ناملموس فرهنگ در پذیرش تحولات کند عمل مینمایند و نمیتوانند همپای بخش مادی حرکت نمایند. لذا نابسامانی و ناهماهنگی در مجموعه ترکیب و نظم فرهنگی ایجاد میشود. به این عامل تاخر یا پس افتادگی یا واپسماندگی فرهنگی گفته میشود.

* عوامل موثر بر دگرگونیهای فرهنگی.

* * در کتب مختلف جامعه شناسی و مردم شناسی، برای علل و عوامل تحولات فرهنگی، انواع دسته بندیها وجود دارد.

(طبقه بندی ارایه شده در کتاب درسی برای این منظور کافی است).

۱_ نو آوری و نوجویی و نوخواهی : مربوط به غریزه و حس کنجکاوی و تعالی جویی انسان است.

این عامل جزو عوامل زیست شناختی و فردی محسوب میشود. تنها در صورتیکه عمومیت یافته و تعداد بیشتری از افراد را متاثر سازد، در مطالعات فرهنگی حایز اهمیت میگردد.

۲_ پذیرش اجتماعی و فرهنگی : زمانیکه یک عنصر فرهنگی جدید در اثر مبادلات فرهنگی، وارد جهان فرهنگی یک جامعه میشود، دو حالت اتفاق میافتد : الف) مورد پذیرش عمومی قرار گرفته و پذیرش میشود.

ب) مورد توجه و تبعیت عمومی قرار نمیگیرد. در این حالت سبب تحول نشده و فراموش میشود. مانند مد لباس هندی

یا فرهنگ کار زیاد در ادارات ژاپنی. (این عنصر فرهنگی توسط افرادی به فرهنگ ما وارد میشود ولی با پذیرش عمومی مواجه نشده و پس از زمان اندکی فراموش میشود.)

۳_ طرد اجتماعی : ورود برخی عناصر جدید ، موجب میشود پاره ای عناصر ناکارآمد که توان پاسخگویی به نیازهای جدید را ندارند، بویژه در سطح هنجارها و نمادها طرد شده یا در حاشیه قرار گیرند. مثال برای عناصر طرد شده در تمام حوزه های فرهنگی اعم از شیوه های خانه سازی، شهرسازی، آداب غذا و لباس و مراسم ازدواج و فراوان است.

۴_ تلفیق و انطباق : این عامل به سازگاری و عجین شدن عنصر تازه وارد با عناصر فرهنگی هم سنخ خودش است. اگر عنصر جدید در حوزه اقتصاد باشد یا سیاست یا خانواده و... زمانی طول میکشد تا با عناصر فرهنگی مجموعه مربوطه سازگار شود و بصورت بخشی از همان فرهنگ درآید.

✱ دلایل تاخر فرهنگی چیست؟

کتاب از واژه << مقاومت فرهنگی >> استفاده نموده است.

◆ مقاومت فرهنگی یک اصل در جهان فرهنگی است.

معنای آن این است که درون یک فرهنگ برای تغییر ارزشها و باورداشتها و برخی هنجارها مقاومت وجود دارد و عموم مردم (بویژه بزرگسالان) تغییر در این بخشها را براحتی نمیپذیرند. اذ این عناصر نمیتوانند همپای عناصر مادی در تحولات حرکت نمایند.

** مقاومت فرهنگی به درجات مختلف در تمام فرهنگها وجود دارد. و به تبع آن تاخر فرهنگی نیز به نسبت در تمام فرهنگها مشاهده میشود. [پدیده تاخر فرهنگی در مواجهه با تحولات تکنولوژیکی یا ایده یولوژیکی سریع و دفعی، بیشتر قابل مشاهده است.]

◆ دلایل مقاومت فرهنگی چیست؟

۱_ هراس از راه و روشهای جدید

۲_ شیوه جامعه پذیری آنها در گذشته، بدین معنی که افراد را نسبت به ارزشها و هنجارها متعهد و وفادار تربیت نموده اند.

۳_ عامل مهم مقاومت فرهنگی، منافی است که آن عنصر فرهنگی برای فرد یا گروهی دارد و اینان را به مقابله با افرادی میکشاند که منافع آنها در عنصر فرهنگی جدید است.